

Sporda Irkçılık

Gülşen Tosun Tunç¹

Özet

Bu araştırmanın amacı sporda ırkçılık konusuna detaylı şekilde incelemektir. Bu nedenle ırkçılığın tarihçesi, sınıflandırılması, spor ile ilişkisi, göç toplumlarının etkisi, dünya da ve Türkiye’de karşılaşılan ırkçılık örnekleri, spor branşlarında yaşanan ırkçılık sorunları detaylı şekilde incelenmiştir. Bunlara ek olarak ırkçılıkla ilgili dünya da ve ülkemizde alınan önlemler ve yaptırımlar nelerdir? sorusuna yanıt aranmıştır. Bu konuda ki güncel yaptırımlarda bu kitap bölümünde okuyuculara sunulmuştur. Sonuç olarak Irkçılığın önlenmesi için yapılması gerekenler genelde halkın bilinçlendirilmesi, ırkçılıkla ilgili bilimsel verilerle hem ulusal hem de uluslararası platformlarda tartışma ortamları oluşturulmalı, ülkemizde ırkçılık karşıtı araştırma grupları kurulabileceği ve bu konuda çalışmalar yürüten bilim adamlarına, sivil toplum örgütlerine destek vermesi çok önemlidir.

GİRİŞ

İnsanoğlu toplumun sosyal bir olgusu olan sporu, çağın gereksinimlerini karşılamak üzere bir motivasyon aracı olarak kullanmıştır. Başlangıçta avcı toplayıcı yaşam tarzı süren ilk insanların yerleşik hayata geçmesiyle başlayan sportif faaliyetler, antik Yunanlılar döneminde savaşçılık ve Tanrıya yaklaşma aracı olarak kullanılmış, Rönesans döneminde vücut sağlığına bir yatırım olarak görülmüş ve modern anlamda savaşma aracı olmaktan çıkıp zaman içerisinde yerini profesyonel sporculuğa bırakmıştır (Kesim 2009). Bu amaçla spor, gerektiğinde savaş hazırlığı için fiziki güçlenmeye yönelik bir antrenman olarak, gerektiğinde eğlenmek veya toplumun kaynaşması için sosyal bir etkinlik olarak görülmüştür (Erkiner 2007). Modern sporun Batıya ilerlemesi ile Avrupa ve Amerika’da birçok merkez kurularak çeşitli spor dallarının ligleri oluşturulmuştur. Olimpiyat Komitesi (IOC), Uluslararası Futbol Birlikleri Federasyonu (FIFA), Uluslararası Amatör Atletizm

1 Arş. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümü, gulsentunc@aksaray.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7142-4578

Federasyonu (IAAF) bu çalışmalara öncülük etmişlerdir. Bu anlamda sporculuğun gelişmesi ve yayılması ile uluslararası müsabakalarla birlikte çeşitli ırk ve toplumların bir araya gelmesi sağlanmıştır. 1967 senesinde iç savaş yaşanan Nijerya’da, bir gösteri maçı düzenlenerek iki gün süren ateşkes sağlanması, yakın tarihte sporun sembolik de olsa barışa hizmet etmesine bir güzel örnek olmuştur.

Sadece toplum içindeki ilişkileri değil farklı toplumlar arasındaki ilişkilerin ve iletişimin güçlenmesine de katkı sağlayan spor, küreselleşmenin getirdiği uyum ve entegrasyon çabalarına destek olan güçlü bir araçtır. Bu bağlamda Dünya üzerinde hemen hemen tüm toplumların sportif faaliyetler aracılığıyla etkileşimi sağlanmaktadır (Erkiner 2007). Kıtalararası mesafeleri aşan bu etkileşim çeşitli olimpiyatların düzenlenmesine neden olarak gelenekselleşen bir iletişim ağının kurulmasını sağlamıştır. Farklı etnik grupları ve ülke vatandaşlarını bir araya getiren bu organizasyonlar, sporun sosyal hayatı ne düzeyde etkilediğini göstermektedir. Kitleleri etkileme açısından büyük bir güç olan spor, barış eğlence temelli olarak ortaya çıkmasına rağmen zaman zaman ırkçı görüşlerin etkisi altına girmiş, politik güçlerden etkilenmiş, bazen de siyaset aracı olarak kullanılmıştır. Bütün bu olumsuz yansımalar nedeniyle sporun ayrıştırıcı bir etkisi olup olmadığı sorgulanmıştır. Spor toplumsal sorunları çözmek için bir anahtar olmayabilir. Ancak sorunların dile getirilmesi için uygun iletişim ortamının oluşturulması için etkili bir anahtardır. Bu anahtarın doğru şekilde kullanılması ise toplumların kültür ve algısı ile yakın ilişkilidir.

Bu doktora seminerinin amacı, ırkçılığın spordaki yerini literatür ışığında genel hatlarıyla incelemektir. Geçmişten günümüze spor alanında ırkçılık tutumları ve eylemler Türkiye ve çeşitli dünya ülkelerinden örneklerle ele alınıp, uygulanan yaptırımlar değerlendirilerek önerilerde bulunmaktır.

Tanım ve Kavramlar

Günümüzdeki anlamını kazanmasından önce “nesil” veya “soy” anlamında kullanılmış olan “ırk” sözcüğü için halen net bir tanım yapılamamıştır. İbraniceden batı dillerine geçtiği belirtilen ırk sözcüğü başlangıçta insan türü anlamında kullanılmış olsa da zamanla belirli özelliklere sahip toplulukları ifade etmek için kullanılmaya başlamıştır (Huxley, 1939). Bununla birlikte “ırk” kavramı halen fizyolojik ve biyolojik çerçevedeki tanımlamalarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Son dönemde hız kazanan küreselleşme ile birlikte ırk tanımı, sosyolojik boyutuyla da ele alınmaya başlamıştır. Geçmişte daha çok biyolojik temeller üzerine oturtulan ırk, farklı coğrafik yerleşim alanlarındaki toplulukları, fiziksel özelliklerine göre ayırmak için kullanılmıştır (Blank

ve ark 2004). Kymlicka (1998) biraz daha geniş bir ifade kullanarak ırk kavramını “ayrımcılığa maruz kalmak açısından dezavantajlı durumda olan, toplumun diğer bireylerinden farklı soyda, renkte, etnik veya ulusal köken özelliklerini taşıyan topluluklar” şeklinde tanımlamıştır. Sosyologlar ise ırk tanımını “kendisi veya başkaları tarafından diğer gruplardan doğuştan ve değişmez fiziksel özellikleri nedeniyle farklı olarak tanımlanan insan grubu” şeklinde ifade etmektedirler (Vasak, 1982). Günümüzde sosyolojik tanımlar giderek önem kazanmaktadır. Çünkü ırk, toplumları bazen kendi içerisinde birleştiren ortak bir çatı olabildiği gibi bazen bireyleri toplumdan ayıran bir unsur olarak da algılanmaktadır. Bu tutumlar birçok olumsuz etkiyi de beraberinde getirmiştir. Toplumdaki bireyleri belirli özelliklere sahip olup olmamalarına göre çeşitli gruplara ayırmak “ırkçılık” kavramının temellerini oluşturmuştur. Bu anlamda ırkçılık, ırklar arası farklılıklara dayanan ve bazı ırkların diğerleri üzerindeki hâkimiyetini kabul edip bunu haklı gören bir düşünce yapısı olarak kabul edilmiştir.

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmede ayrıntılı olarak tanımlanan ırkçılık kavramı “siyasî, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacına ya da etkisine yönelik, ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih anlamındadır” şeklinde ifade edilmektedir (TBMM, 2002). Türkiye, bu sözleşmeyi 13 Ekim 1972 tarihinde imzalamıştır.

Irkçılığın Tarihçesi

Irkçılığın yaygınlaşmasında bilinen üç önemli dönüm noktası vardır. Coğrafi keiflerle birlikte yeni toplumlarla tanışma, keşfedilen topraklarda koloniler kurulması ve sanayileşme sürecinde ortaya çıkan i gücünün karşılanması için köleliğin ortaya çıkması bilinen en önemli nedenlerdir (Miles, 2000).

Denizcilik alanındaki gelişmelerle birlikte coğrafi keşifler yapılmış ve Avrupalılar Amerika, Afrika ve Asya kıtalarında yeni tanıştıkları birçok toplumla iletişime geçmişlerdir. Kültürel, fizyolojik ve sosyal farklılıkları olan bu toplumlar ile birlikte yaşamak yerine arada belirgin bir sınır olacak şekilde ayrımcılık yaparak bu toplumlar için bir “tekiletirme” politikası yürütmüşlerdir. Bu süreçte sanayileşmenin gerektirdiği i gücü için kölelik sistemine bir gerekçe olarak ırksal farklılıklar gerekçe gösterilmiştir (Smedley, 1992).

Tarihte ilk olarak kolonilerin istilası ile gündeme gelen ırkçılık düşüncesine göre çeşitli etnik grupların temel haklarının yok sayılması meşru görülmüştür. Bu tutumun haklı gerekçesi olarak da kalıtsal ve fiziksel özelliklerle belirli kişilik, zeka ve kültür özelliklerinin nedensel ilişkisinden dolayı bazı ırkların doğal üstünlüğünün olduğu varsayımı gösterilmiştir. Adeta eşitsizliğin ideolojisi olarak ortaya çıkan ırkçılık düşüncesi Amerikan kolonilerinin yayılması sırasında farklı şekillere bürünmüş, bazen direnci azaltmak için dini alet ederek sürdürülmüştür. Bütün insanların Adem ile Havva'dan gelmesine rağmen ırklar arasındaki farklılıkların açıklamasında çeşitli dini hikayeler kullanılmıştır. Buna göre siyah ırkın Nuh Peygamberin bir oğlu olan ve lanetlenen Ham'ın nesli olduğu düşüncesi ırk ayrımcılığını haklı çıkarma çabası şeklinde yorumlanmaktadır. Dini inanışların da etkisiyle bu tür örneklerle ırkların çeşitli olaylar sonucunda ortaya çıkan soylar olduğuna inanılmıştır (Bernasconi 2000).

Çeşitli yollar üzerinden yürütülen ırkçılık faaliyetleri ile Afrika yerlilerinin köleleştirilerek Amerika'ya taşınması esnasında 25 milyona yakın insanın yolda hayatını kaybetmesi bile bu düşünce yapısında bir yumuşama sağlamamıştır. Bu katliamlar öncesinde, Amerika'nın keşfi ile Avrupalılar bu doğal zenginliklere sahip olmak için yerli halkı sindirmiş ve ırkçılık politikalarını sürdürerek soykırıma varan ırkçı eylemlerde bulunmuşlardır. Kızılderililere uygulanan bu ırk ayrımcılığı daha sonradan Afrika ülkelerinden getirilen siyahlara da uygulanmıştır. Yeni keşfedilen ve oldukça bakir ve verimli bu toprakların işlenmesi için gerekli insan gücü, köleleştirilen yerli halk ve Afrika'dan getirilen siyah ırk ile karşılanmıştır. 1865 yılına kadar Güney ve Kuzey Amerika'nın kölelik konusundaki çekişmesi sürmüştür. Bu tarihte ABD anayasası Ek 13. Madde hükmü ile "Birleşik devletler ülkesi üzerinde veya onun yargı yetkisinin geçerli olduğu hiçbir yerde, ne kölelik ne de, bir suçlunun usulüne uygun bir şekilde çarptırıldığı cezanın çektirilmesi hali hariç; zorunlu hizmetkârlık var olmayacaktır" ifadeleri ile kölelik resmen kaldırılmıştır. Ancak Güney Amerika'da bu karar farklı şekilde yorumlanarak "Ayrı fakat eşit" kuralını uygulamaya koyarak, adı kölelik olmasa da siyah ırkın ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesini sağlayan kararlar alınmış, ırklar arası evlilik ve ilişki yasaklanmıştır. Bu ayrımcılığa akla yatkın hale getirmek için bilimsel kanıt arayışları için çeşitli çalışmalara destek verilmiştir (Ruhi, 2009). Amerika'da kölelik ile başlayan ırkçı tutumların zaman içerisinde farklı şekillere bürünüp devam etmesi nedeniyle açılan yaralar halen etkisini sürdürmekte, günümüzde toplumlar arasındaki önyargının temelini oluşturmaktadır.

Güney Afrika'da yaşayan insanların ırk ayrılıkları da azınlıkta olan beyaz tenli insanlarla siyahi insanların coğrafik olarak birbirinden ayrılarak

yaşamasını öngörmüştür. 1948 yılında Güney Afrika'da Ulusal Partinin yönetime gelmesi ile genel anlamda, %15'lik bir nüfusa sahip beyazların lehine olacak şekilde bütün ırklar için ayrı kanunlar düzenlenmiştir (Ruhi 2009). Güney Afrika'da uygulanan ırkçılığın altındaki *Apartheid* Yasaları, siyah ve beyaz ırkı birbirinden ayırarak, üstün beyaz ırkın gelecek nesillerinin bozulmasını engellemeyi hedeflemiştir. Bu tutum Nazi Almanya'sındaki "Alman Irkının Soyunu ve Şerefini Koruma Yasası" ve Amerika'daki "Ayrı fakat eşit" kurallarının bir benzeri olup ırkçılık anlamında onlarla aynı fikri savunmaktadır.

İrkçilik 19. yüzyılda neredeyse bütün Avrupa ulus devletlerinde gözlenmekteydi. Böylesine derine işleyen ve geniş coğrafik yayılım gösteren bu ideolojinin kanlı örnekleri de ırkçılığın verebileceği zararın boyutlarını açıkça göstermektedir. 1930'larda Almanya'da Nazi Partisinin sadece Alman ırkından olan bireylere üyelik hakkı vermesiyle başlayan süreç, Yahudilere zulmedilmesi, sürülmesi ve katledilmeleri ile devam etmiştir.

Avrupa, daha önceden her ne kadar kültürel farklılıklara ev sahipliği yapmış olsa da, ikinci Dünya Savaşı sonrasındaki nüfus hareketliliği ile oldukça geniş bir kültürel çeşitlilik kazanmıştır. Ancak bu kültür çeşitliliği ve çok ırklılık ile beraber gerekli olan "uyum ve eşitlik" çalışmaları göreceli olarak geride kalmıştır. Bu dönemde farklı ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı pek çok göçmen, ırk veya etnik kökenleri nedeniyle mağdur edilmiş, hedef alınmıştır. Özellikle ırkçı siyasi oluşumların propagandaları bu süreçte etkili olmuştur (Taş, 1999).

Toplumsal yaşamı zorlaştıran, yerleşik halk ve göçmen topluluklarının rekabeti de bu propagandalara zemin hazırlamıştır. Yerleşikler, göçmenleri kültürel bir zenginlik unsuru olarak değil sosyal ve ekonomik anlamda rakip olarak görmüşlerdir.

İrkçılığın bir çığ gibi büyümesi tepkilere neden olarak ırkçılık karşıtı eğilimleri doğurmuş, çeşitli çalışmalar başlatılmıştır. Ancak oluşan bu tepkiler ırkçı eylemlerin yayılmasını engelleyememiştir. Avrupa Birliği'nin İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi (EUMC) tarafından hazırlanan bir raporda (1998) bütün Avrupa ülkelerinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığının görüldüğü belirtilmiştir. İkinci Dünya Savaşından önce anayasasında ırk ayrımcılığına yer veren tek Avrupa Ülkesi Hollanda iken, savaş sonrasında diğer Avrupa Ülkeleri de ırkçılık konusunda yasal düzenlemeler yapmaya başlamışlardır. Ancak Küresel anlamda atılan bu önemli adımlara Avrupa ülkelerinin uyumu zor olmuştur. Birleşmiş Milletler Şartı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler İkiz Sözleşmeleri ve Birleşmiş Milletler Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin

Uluslararası Sözleşme gibi hukuksal düzenlemeler ırkçılık ve ayrımcılık karşısındaki net tavrı ortaya koyarken Avrupa ülkeleri daha çekimser kalmıştır (BM, 1969). İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesinde, ayrımcılık konusunda sınırlı bir güvence yer almıştır. Bu çekimserlik sömürgecilik geçmişinin etkilerine dayandırılmaktadır.

Son yıllarda Avrupa’da ırkçı faaliyetlerin artması ile beraber sorunun büyümesi çeşitli Avrupa ülkelerini harekete geçirmeye zorlamış, bazı önlemler alınmasını sağlamıştır. Irkçılıkla mücadele kapsamında 2000 yılında, Avrupa Birliği (AB) çatısı altında, üye devletlerin kendi kanunlarında ırkçılık karşıtı maddelere yer verilmesini gerektiren, “İrk ve etnik kökenine bakılmaksızın eşit muamele prensibinin gerçekleştirilmesi direktifi” düzenlenmiştir.

İrkçılığın Sınıflandırılması

İrkçilik, genel anlamda iki farklı şekilde sürdürülmektedir. Kurumsal ırkçılık olarak adlandırılan ilk türünde, çeşitli kurumlarda ırkçı eğilimleri olan, yöneticilik pozisyonunda bulunan veya söz sahibi olan bireyler “diğerleri” olarak sınıflandırdığı birey ve toplumlara karşı ekonomi, adalet ve eğitim anlamında negatif tutum sergilemektedirler. Siyasi ve politik güçlerin de desteği ile, ilgili birey veya kurumların etki gücü oranında bu toplumların sağlık, ve eğitim hizmetleri gibi temel gereksinimleri bile kısıtlanmakta veya olumsuz etkilenmektedir. Diğer bir ırkçılık türü ise Kültürel ırkçılıktır. Bu düşünceye göre karşı olunan topluluğun sahip olduğu bütün kültürel değerlerin kendi değerlerinden daha aşağıda olduğuna inanılmaktadır. Yeniliklere ve değişime kapalı olan bu görüşe sahip bireyler tek kültürlü eğitimi desteklemektedirler (Parekh, 2002). Oysa toplumdaki kültürel farklılıkları görmezden gelen tek kültürlü eğitim bireylerin dışa açık olmasını, gelişmesini ve eleştirel yaklaşım yeteneğini engellemektedir.

20. yüzyıl başlarında ırkçılığın bireylerin ve yönetimlerin tutumlarına göre dört aşamadan geçtiği belirtilmiştir. Michel Wieviorka (1994)’nın belirlediği bu sınıflamada ırkçılık Alt-ırkçılık, Bölünmüş ırkçılık, Politik ırkçılık ve Tam-ırkçılık olarak tanımlanmıştır. İlk iki aşamadaki ırkçılık tutumları bireylerin inisiyatifleriyle, yönetimlerden bağımsız kişisel önyargılarla açıklanabilen aşamalar olarak açıklanırken, politik ırkçılık ve tam ırkçılık tutumları siyaseti ve yönetimi etkilemiş günlük politikalara hatta hukuk sistemine girmiş bir durumu ifade etmek için kullanılmıştır. Bu sınıflamaya göre;

Alt ırkçılıkta, asıl kaynak bireylerin şahsi tutumlarından kaynaklanmaktadır. Özellikle yabancı korkusu nedeniyle veya popülist yaklaşımlarla açıklanan bu durum ırkçılık eğilimlerinin öncüllerini oluşturmaktadır. Günlük hayatta

sıkça karşılaşılan ve bazen şiddet içerebilen davranışları bu başlıkta toplamak mümkündür.

Bölünmüş ırkçılık, alt ırkçılığın daha belirginleştiği, ancak halen bireysel bazdaki tutumları yansıtan bir aşamadır. Bu aşamada henüz güçlü bir siyasi ifade söz konusu değildir.

Politik ırkçılık, örgütlenmeyi öneren ve organize davranışları kapsayan, gerçek siyasi güçlerin etkisinin hissedildiği aşamadır. Irkçılığın ideolojik alt yapısı hazırlanırken bazı somut örneklerle ırkçılığın gerekçeleri üzerinde durulmakta ve ırkçılıkla ilgili entelektüel tartışmalara yer verilmektedir.

Tam ırkçılık, yönetimlerin veya devletlerin ırkçılık üzerine belirlediği ilkeler doğrultusunda ideolojik tutumunu yansıtmaktadır. Dünyada tam ırkçılığın örnekleri çok yaygındır. Sömürgecilik sistemi, kölelik sistemi, Amerika'da siyah ırka yapılan ayrımcı politikalar, Fransa'nın Romanlara uyguladığı zorunlu göç politikası bu örneklerden bazıları olup, günümüzdeki ırkçı eylemlerini şekillendirmiş olaylardır (Somersan, 2014).

İrkçilik açısından yapılan başka bir sınıflamada ise klasik, sembolik ve görünmeyen ırkçılık tanımlarına yer verilmiştir (Harlak, 2000). Bu sınıflama yapılırken ırkçılığın nedenselleştirilmesi ve uygulanan eylemler göz önünde tutulmuştur. Irkçılığın en ilkel ve eski formu olan klasik ırkçılıkta ötekileştirilen toplulukların daha aşağı bir seviyede olduğuna inanılmaktadır. Bu yüzden aşağılanan ırkın, ırkçı düşünce yapısındaki topluluk bireyleriyle aynı haklara sahip olmamaları gerektiği savunulmaktadır. Klasik ırkçılık Avrupa'nın sömürgecilik döneminde zirve yapmıştır. Irkçılığın üstü kapalı bir şekli olarak da ifade edilen Sembolik ırkçılık, ötekileştirilen toplumların zaten gerekli olan potansiyele sahip oldukları için kendi başarılarını kendilerinin elde etme zorunluluğunun olduğunu savunmaktadır. Sadece ırksal özelliklere göre değil ahlaki açıdan da aşağı görme tutumu hakimdir. Görünmeyen ırkçılıkta ise dış gruptan kaçınma tutumu hakimdir. Irkçılığın saklı biçimi olup toplumda çok yaygındır. Gündelik yaşamda kendimizden olmayanlar şeklinde tanımladığımız kişi ve toplumlara yaklaşımımızı engelleyen, kısıtlayan tutumlardır. Ülkemizde Alevi ve Sünni, Türk ve Kürt yakınlaşmasının önündeki en büyük engellerden biri de görünmeyen ırkçılıktır.

IRKÇILIK VE SPOR

İnsanoğlu tarihsel sıraya göre, hayatta kalmak, beslenmek, savaşa hazır olmak, vakit geçirmek ve eğlenmek amacıyla uyguladığı sportif faaliyetleri uzun yıllar boyunca ait oldukları toplumu temsil etmek ve toplumlarının üstünlüklerini kanıtlamak için kullanmışlardır. Yaşamın hemen her alanında

olduğu gibi sosyal hayatın adeta bir yansıması olan spor alanında da bu rekabet ortamının etkisiyle bazen sınırlar aşılarak toplumlar arasındaki sınıf farklılıkları gündeme getirilmiştir (Chappel, 2002). Irkçılık ideolojisi kadar eski olmayan spordaki ayrımcılık veya ırkçı tutumlar bu akımın son halkasıdır.

Yapılan araştırmalar ülkelerin tarihsel geçmişleriyle sahalardaki ırkçı eylemleri ilişkilendirmektedir. İngiltere’de 1970’lerden sonra daha belirginleşen ırkçı eylemlerin incelenmesi sonucunda bu tutumun İngiltere’nin ırkçı ve sömürgeci tarihi geçmişi ile bağlantılı olduğu belirtilmiştir (Hylton, 2007).

İngiltere dışında özellikle siyahi ve etnik azınlıktaki oyuncuların maruz kaldığı ırkçı eylemler Almanya, İspanya, Belçika, Fransa ve İtalya gibi birçok Avrupa ülkesinde sıkça karşılaşılmaktadır. Sporda ırkçılığın gelişmesinin altında bazı yanlış algıların yattığı belirtilmektedir. Beyaz tenli sporcularının çeşitli spor alanlarındaki başarıları, akıl ve yetenekleri ile ilişkilendirilmesine rağmen siyahi sporcuların başarılarının fiziksel güç ve doğal vücut özellikleri ile ilişkilendirilmesi eşitlikçi olmayan bir bakış açısının göstergesidir.

İngiltere’de yapılan bir araştırmada siyahi oyuncuların %15’lik bir bölümü oluşturmalarına rağmen antrenörlerin genellikle beyaz oldukları, çok az sayıda siyahi yöneticinin bu takımlarda görev aldığı tespit edilmiştir (Flintoff ve ark., 2005).

Spor sahalarına ve tribünlere inmiş olan ırkçılık her geçen gün yeni örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Spor alanında son yıllarda artan ırkçılık olayları bu konuda yapılan araştırmaları odak noktası haline getirmiştir. Araştırmalar ırkçı eylemlerin giderek artmasını bazı nedenlere dayandırmışlardır. Küreselleşme ile birlikte yaygınlaşan ve daha çok seyirciye ulaşan uluslararası spor organizasyonlarında siyahi oyuncular başarılı performanslarıyla daha sık gündeme gelmeye başlamışlardır. Özellikle spor medyasının giderek daha güçlü olması, etki alanının genişlemesi ve hızlı haber sağlaması izleyici kitlesini de artırmıştır. Sansasyonel ve haber değeri yüksek olan “ırkçılık” ile ilgili haberlerin gündeme gelmesi bireylerin gerçek bilgilere doğrudan ve anında ulaşmasını sağlamıştır. Yakın zamana kadar bazı siyasi ve ideolojik güçlerin baskınlığı nedeniyle haberdar olunamayan bu tür eylemlerin spor medyası ve sosyal medya hesapları aracılığıyla daha sık gündeme gelmesi, insanların bilinçlenmesi açısından çok önemli bir gelişmedir (Bruce, 2004).

Spor Yapma Hakkı ve Irkçılık

Eşit kurullarla fakat farklı dil ve kültüre sahip, farklı sosyal kökenden gelen bireyler arasında kökenlerinden bağımsız olarak yaptıkları fiziksel aktiviteler toplumun entegrasyonunda önemli bir işleve sahiptir. Avrupa Konseyinin

“İrkçilik ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu” (ECRI) tarafından da “sosyal ilişkilerin oluşması, fiziksel ve bilişsel gelişim ve tüm seviyelerde yarışma amacıyla sürdürülen fiziksel aktivitelerin tümü” spor tanımına dahil edilmiştir (ECRI, 1998).

Ülkemizde ilk defa 1982 Anayasasında ele alınan bu konu için 59. Madde’de “Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder” ifadesine yer verilmiştir (TBMM, 2002). Bu madde ile sporun toplum içinde yaygınlaştırılmasına işaret edilirken, bireylerin spor yapma hakkına engel olan bütün unsurların (ayrımcılık, ırkçılık, holiganlık vs.) karşısında kanunların yer alacağı, dolayısıyla cezai bir yaptırımın olacağı anlaşılmaktadır.

Bireylerin spor hakkına yönelik olarak uluslararası düzeyde ilk düzenleme, Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından hazırlanan “Olimpik Şart” kapsamında ele alınmıştır (Olimpiyat Komitesi). Adeta sporun Anayasası olarak kabul edilen Olimpiyat Şart’ın 8. maddesinde “spor yapmak bir insan hakkıdır. Her birey gereksinimleri doğrultusunda spor yapmak olanağına sahip olmalıdır” ifadesi kullanılmıştır. Daha sonraki çalışmalarda spor hakkı daha ayrıntılı olarak tanımlanmış ve bugünkü halini almıştır. Olimpik Şart’ın ilgili maddesinde “Olimpizmin Temel Prensipleri” başlığı altında “Spor yapmak bir insan hakkıdır. Her birey hiçbir ayrımcılığa muhatap olmaksızın ve karşılıklı anlayışı, arkadaşlık, dayanışma ve etik davranış anlayışını içeren olimpik ruh ile spor yapma anlayışına sahip olmalıdır. Sporun teşkilatlanması, yönetimi ve işletmesi bağımsız spor teşkilatlarınca kontrol edilmelidir” şeklinde bir ifade kullanılmıştır (Erkiner 2007). Bu tür düzenlemeler sportif aktiviteler için belirli standartların oluşmasını sağlarken, ayrımcı veya olumsuz bütün unsurların önlenmesi için atılan önemli adımlar olmuştur. Özellikle ayrımcılık konusuna yönelen ulusal ve uluslararası düzenlemelerle sporun bütünleştirici yönü korunmaya çalışılmaktadır. Olimpik şart’ın 5. maddesinde yer alan “Ülke, kişi, ırk, din, siyaset ve diğer herhangi ayırım Olimpik harekete dahil olma prensiplerine aykırıdır” şeklindeki tanımı bu tutum için güzel bir örnektir (GSB, 2004).

Ancak yukarıda bahsedildiği gibi, zaman içerisinde sporun barışçıl ve birleştirici özelliklerinin yanında çeşitli olumsuz yaklaşımlardan etkilenmesi nedeniyle günlük hayatta sıkça karşılaşılan ırkçı eylemlerin yeşil sahalara inmesi sorgulanarak “sporda ırkçılık” konusu araştırılmaya başlanmıştır.

Spor İçinde Göç Toplumunun Yeri

Sosyolojik olarak göç ve etnik ilişkiler açısından göçe bakış ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu durum uzun zamandan beri araştırılan bir konu

olmayıp 2.dünya savaşından sonra (çalışma, yoksulluk veya göçmen olarak) insanların ülkelerini terk edip farklı ülkelere yerleşmeleri ile birlikte araştırma konusu olmuştur. 1970’li yıllardan sonra bu konuda daha fazla araştırmalar yapılmıştır. Bunun yanında Amerikalı araştırmacıların özellikle asimilasyon, kültürleşme ve etnik teoriler gibi kavramlar bu konudaki araştırmaların yaygınlaşmasına büyük katkı sağlamıştır (Hoffmann-Nowotny, 1973). Tüm bu araştırmalar spor araştırmaları için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Buna göre yeni fikirler ortaya atılmış, göçmen ve mültecilerle ilgili yeni araştırmalar yapılmıştır. Bu durum günümüz sosyolojisi ile ilişkilendirilmiştir. Bu çabaların onucu olarak bazı araştırmacılar (Bourdieu P. gibi) spor alanına yönelmişlerdir. Sporda göç ve etnik araştırmaları, ırkçılık ve spor araştırmalarının merkezinde yer almıştır (Bröskamp, 1993).

İkinci Dünya Savaşının Avrupa’daki yıkıcı etkilerinden dolayı özellikle Batı Avrupa devletlerinde nüfus dağılımında değişiklikler görülmüştür. Savaş sonrasında belirginleşen sosyal sistemlerin farklılıklarından kaynaklanan bir göç dalgası 1950’lere kadar sürmüştür. Avrupa’nın kendi içerisindeki nüfus değişimlerine neden olan bu göçlerin ardından Avrupa’nın savaş sonrasında yeniden inşa edilme süreci başlamıştır. Bu durum ucuz işgücü arayışını ve beraberinde yeni bir göç dalgasını getirmiştir. Çeşitli Akdeniz ülkeleri, Kuzey Afrika, Güney Asya ülkeleri, Karayipler, Türkiye ve eski Yugoslavya bu ucuz işgücü talebini karşılamak üzere Batı Avrupa ülkelerine göç vermiştir (Taş, 1999). Bu göçlerin ardından, 1970’li yıllarda Avrupa’da 8 milyonu “siyah” tenli olmak üzere, 13 milyon “etnik azınlık” olduğu tespit edilmiştir.

Dünyada Spor ve Irkçılık

Sporda ırkçılık eğilimlerinin altında pek çok neden yatmaktadır. Bunların en önemlileri politik olaylardır. Modern olimpiyat oyunlarının başlamasıyla birlikte Fransız Jimnastik Derneği daha önceki yenilgilerden dolayı intikam almak istemiş ve Almanya’da olimpiyat oyunlarını engellemeye çalışarak etnik kökene dayalı bir ayrımcılık yapmıştır. İkinci Dünya savaşından sonra da Almanya ve müttefikleri Olimpiyat oyunlarına alınmamışlardır (Erkiner, 2007). Tarihte sporu alet eden ırkçı tutumlara yönelik pek çok örnek mevcuttur. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Olimpiyat oyunlarında ırkçılık

1908 Londra (İngiltere) Olimpiyat Oyunları

Olimpiyat oyunlarında siyasi nedenlerle ortaya çıkan ilk önemli olay, 1908 Londra Oyunları’nda yaşanmıştır. İngiltere ve ABD arasındaki uzun süredir devam eden siyasi gerilim, olimpiyat tesislerinde bayrak asma konusunda

bir anlaşmazlığa yol açmıştır. İngiltere, ABD bayrağını olimpiyat tesislerine ekmemi ve bu nedenle ABD resmi geçit töreni sırasında Amerikan bayrağını taşıyan gllec Ralph Rose, Kral VII. Edward'ın önünde bayrağı yere eğmemiti (Koryürek, 2003).

Modern olimpiyat oyunları tarihinde, çeşitli ve sayıca fazla boykotlar yaanmıtır. İlk büyük boykot olayı, 1908 Londra Oyunları'nda gerçekleşti. Bu oyunlarda, bütün yarışları İngiliz hakemler yönetti ve bu durum çeşitli hatalara yol açtı. Özellikle 400 metre yarıında nde giden bir Amerikalı atletin faul yapması iddiası ve ardından diskalifiye edilmesi, tüm Amerikalı atletlerin oyunları boykot etmesine neden oldu. Sonuç olarak, bu yarıta tek bir İngiliz atlet, diğerlerinin boykot ettiği finalde koşarak birinci oldu (Seçilmiş, 2004).

1920 Anvers (Belçika) Olimpiyat Oyunları

I. Dünya savaından sonra yapılan 1920 Anvers olimpiyat oyunlarına IOC savaşta mağlup olan lkeleri (Almanya, Avusturya, Macaristan, Türkiye ve Bulgaristan) kabul ederek politikanın olimpiyatlara karışmasına neden olmuştur (Karaküçük, 1986).

1924 Paris Oyunları'nda, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), daha önce davet edilmeyen ülkeleri oyunlara katılmaya çağırmak suretiyle bir önceki olimpiyat oyunlarında yapılan hataları düzeltmeye çalıştı. Ancak, IOC ile Fransa arasındaki gergin ilişkiler nedeniyle Almanya, bu oyunlara yeniden davet edilmedi. Bu durum, IOC'nin olimpizm ruhunu temsil etme iddiasına uygun dmeyen bir hata olarak değerlendirildi (Karaküçük, 1986).

1936 Berlin (Almanya) Olimpiyat Oyunları / Nazi Olimpiyatları

Yahudilik karşıtı eylemler ve Nazi politikalarının yoğunlaştığı dönemde, Hitler'in Dünya çapında hogrl bir Almanya imajını sergilemek amacıyla 1936 yılında Almanya, Berlin'de Yaz Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmıştır. Olimpiyat oyunları için büyük bir spor kompleksi inşa edilerek, her yer gamalı halarla ve olimpiyat bayraklarıyla donatılmış, Yahudilik karşıtı bütün semboller kaldırılmıştır. 1936 Berlin Olimpiyatları, Adolf Hitler'in nasyonal-sosyalist rejiminin dünya genelinde tanıtılması amacıyla kullanılan bir platform olarak öne ıktı. Bu olimpiyatlar, Hitler'in manevi ve politik olarak büyük destek bulmasına yol açtı, ve bu gerçeklik kimse tarafından inkr edilemez. Bir Amerikalı yazar, bu oyunların büyük ilgi görmesinin temel nedenini, "sadece üç yıl içinde yeni rejimle yönetilen ve kendini uluslararası arenada yeniden yükselten Alman milletinin sosyal başarısı olarak görülmesi" olarak açıkladı (Davis, 1986). Ancak, bu olimpiyatlar, siyasetin

yanı sıra ırkçılığın da tam anlamıyla oyunlara bulaştığı ilk olimpiyatlar olarak kabul edilir.

Daha önceki yıllara göre katılan takım sayısının daha yüksek olduğu Olimpiyatların galibi Almanya olmuştur. Görünürdeki bu başarıya rağmen Almanya için ırkçı politikaların baskınlığı nedeniyle bu fırsat beklenen sonucu vermemiştir. Çünkü, Alman ırkından olmayan veya Yahudi olan sporculara Alman Olimpiyat takımlarında yer verilmemiştir. Bununla birlikte Olimpiyatlara damgasını vuran diğer bir önemli olay da ABD Vatandaşı Jesse Owen'sin 4 ayrı dalda altın madalya kazanarak birinci gelmesinin ardından Hitler tarafından tebrik edilmemesi ve Hitler'in Jesse Owens'in elini sıkmayı reddetmesidir (Holokost Ansiklopedisi, E.T: 17.04.2017). Jesse Owens ten renginden dolayı o yıllarda Amerika'da yani kendi ülkesinde de ırkçı tutumlardan dolayı zorluk çeken bir atlet olup, başarılı çalışmaları nedeniyle ismini duyurmuştu. Alman olimpiyatlarına adeta gölge düşüren bu ırkçı tutuma rağmen yarışlarda ikincilik başarısına imza atan Alman Luz Long'un, Hitler'in bakışları altında Jesse Owens'i ilk tebrik eden kişi olması sporun ve sporcunun ırkçılık karşısındaki tutumunun en güzel göstergesi olmuştur. Ayrıca meşhur Adidas markasının kurucusu olan Alman asıllı Adi Dassler'in de bu siyahi atlete kendi elleriyle yapmış olduğu bir çift deri ayakkabıyı hediye etmesi o günün şartlarında, ırkçılığın hakim olduğu Nazi Almanya'sı için bir cesaret örneği olmuştur.

Bununla birlikte Jesse Owens'in Hitler tarafından tebrik edilmemesi pek çok ülkede ırkçılık karşıtı sesleri yükseltirken, Owens'a kendi ülkesinin başkanı Franklin D. Roosevelt tarafından bir tebrik telgrafı bile gönderilmemesi ironiktir (Baker, 1986; Çetin, 2013).

1948 Londra (İngiltere) Olimpiyat Oyunları

1948 yılında olimpiyatlar yine Londra'da yapılmış ancak IOC burada yine hata yaparak karşı cephede yer alan Almanya ve Japonya'yı oyunlara kabul etmemiştir. Bu tutum oyunları politik girdap içerisinde tutmuştur (Karaküçük, 1986; Şahin, 2010).

1952 Helsinki (Finlandiya) Olimpiyat Oyunları

1952 Helsinki Olimpiyatları, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin ilk kez oyunlara davet edilmesiyle, olimpiyatların dünya barışını destekleme amacına uygun bir adım olarak değerlendirildi. Ancak SSCB'nin diğer Doğu Bloku ülkeleriyle ayrı bir olimpiyat köyü kurma kararı, olimpiyatların temel felsefesine aykırı bir durum olarak eleştirildi (Karaküçük, 1986). Aynı olimpiyatlar sırasında, Tayvan, Kızıl Çin'in oyunlara davet edilmesini protesto ederek oyunları boykot etti (TMOK, 1988).

1956 Melbourne (Avustralya) Olimpiyat Oyunları

1956 Melbourne oyunlarında ise Rusya'nın Macaristan'ı işgal etmesi yüzünden Hollanda, İspanya ve İsviçre (Koryürek, 2003), Mısır, Lübnan ve Irak, İsrail'in Gaza şeridini işgal ettiği gerekçesiyle protesto amacıyla oyunları boykot ederek katılmamışlardır (Seçilmiş, 2004).

1960 Roma (İtalya) Olimpiyat Oyunları

1935 yılında Mussolini İtalyası, faşizmin gücünü göstermek amacıyla savaş uçaklarını Etiyopya üzerinden uçurarak binlerce kişinin ölümüne sebep olarak sömürgesi altına almıştır. 1960 yılında ise Roma olimpiyat Oyunlarında Bikila isimli Etiyopyalı atlet yarışı kazanarak Romalılardan ülkesinin intikamını almıştır (Koryürek 2003).

1964 Tokyo (Japonya) Olimpiyat Oyunları

İrkçi politikalarından dolayı Güney Afrika, Tokyo olimpiyatlarına davet edilmemiş olup bu yasak 1992 yılında kaldırılmıştır (Şahin, 2010).

1968 Mexico City (Meksika) Olimpiyat Oyunları

Mexico City'de düzenlenen Olimpiyat oyunlarında Amerikalı iki siyah atlet Tommy Smith ve John Carlos 200 metre koşu yarışında birincilik ve üçüncülük derecelerine imza atmışlardır. Her iki siyah atlet o dönemde siyah ırka karşı ırk ayrımcılığı tutumlarını protesto etmek amacıyla madalyalarını alacakları kürsüye fakirliği ve ikinci sınıf vatandaşlığı temsil eden çıplak ayak ve siyah eldivenle çıkmışlardır. Aynı yarışmada ikinci olan ve madalya almak üzere kürsüye çıkan Avustralyalı ve beyaz bir atlet olan Peter Norman'ın da bu protestoya destek vermek üzere "İnsan Hakları İçin Olimpiyat Projesi Hareketi"ne ait kokardı takması Mexico City Olimpiyatları'na damgasını vurmuştur (CNN, 2012). Bu olayın ardından üç atletin de sporculuk kariyerleri kendi ülkeleri tarafından sonlandırılması o dönemde dünya üzerinde ırkçılığın spor üzerindeki etkisini anlamak için yeter olacaktır.

Çoğunluğu Afrika kıtasından olan 40 ülke, Tokyo Olimpiyat Oyunlarından ırkçi tutumu nedeniyle çıkartılan Güney Afrika'nın yeniden kabul edilmesini protesto ettiler ve Rusya dahil tüm bu ülkeler Güney Afrika'nın oyunlardan çıkartılmaması halinde Meksico City Olimpiyatlarına katılmayacaklarını belirtmeleri üzerine IOC tarafından oyunlardan çıkartılmıştır (Felek, 1976).

1972 Münih (Doğu Almanya) Olimpiyat Oyunları

1972 Münih Olimpiyatları'nda Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (IOC) Rodezya'yı oyunlara kabul etme kararı, birçok Afrika ülkesinin oyunları boykot etmesine yol açtı. Bu boykotun ardından IOC, Rodezya'yı

tekrar oyunların dışında tutma kararı aldı (Karaküçük, 1986). Dört yıl sonra, 1976 Montreal Olimpiyatları'nda, Taiwan'ın oyunlara alınmamasını protesto eden 14 Afrika ülkesi ve 8 Arap ülkesi, Montreal'e geldiler, ancak Taiwan'ın oyunlara katılmasının ardından ülkelerine geri dönme kararı aldılar (TMOK, 1988).

Erkekler 400 metre yarışında ilk iki sırayı elde eden Amerikalı Siyahi atletler Vince Matthews ve Wayne Collette, Amerikan milli marşı söylenirken, yüzlerini Amerikan bayrağına çevirmeleri gerekirken birbirlerine ve havaya bakmışlardır. Bunun üzerine IOC tarafından Olimpiyat Oyunlarından ömür boyu men edildiler (Koryürek 2003).

1980 Moskova (Sovyetler Birliği) Olimpiyat Oyunları

1979 yılının Aralık ayında Sovyetler Birliği, Afganistan'a askeri müdahalede bulundu. Bu olayın ardından, Amerika Başkanı Jimmy Carter'ın etkisiyle Amerika Milli Olimpiyat Komitesi, 1980 Moskova Olimpiyatları'na katılmama kararı aldı (Hill, 1992). Bu karar, birçok diğer ülkeyi de etkileyerek sonuçta Moskova'daki oyunları boykot etmeye karar veren 80 ülke arasında yer aldı (TMOK, 1988).

1984 Los Angeles (Amerika Birleşik Devletleri) Olimpiyat Oyunları

1984 yılında Los Angeles'ta düzenlenen olimpiyat oyunlarını, Sovyetler Birliği (SSCB) ve on üç diğer sosyalist ülke boykot etti (Seçilmiş, 2004). Bu boykotun tek istisnası Romanya oldu (Guttman, 1992). 1988'de Seul'de yapılacak olan olimpiyatları, yıllardır düşman olan Kuzey ve Güney Kore paylaşmayı düşündüler, ancak yaşanan anlaşmazlıklar sonucu Kuzey Kore ve onunla birlikte Etiyopya ve Küba, Güney Kore'yi boykot ederek oyunlara katılmadı. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), boykotların sona ermesine yönelik umutlarını kaybederek, IOC'ye boykot kararı alan ülkelerin IOC üyeliğinin sonlandırılacağını ve gelecekte olimpiyat oyunlarına davet edilmeyeceklerini açıkladı (Koryürek, 2003). Boykotlar son bulsa da, oyunların düzenlendiği ülkelerde siyasi eleştirilere dair resmi boykot kararları alınmadan da devam etti. Örneğin, 2008 Pekin Olimpiyatları'nın Çin'de yapılmasının ardından Tayvan ve Tibet, yoğun eleştiri ve protestolar düzenledi. Çin, bu eleştirilere yanıt olarak Tibet ile ilgili bazı web sitelerini sansürledi ve Hong Kong ile Tayvan gazeteleri olan Apple Daily ve Liberty Times'a sansür uyguladı (Hartley, C., 2010).

1988 Seul (Güney Kore) Olimpiyat Oyunları

1988 yılında Seul'de gerçekleşen olimpiyatlar, başlangıçta Güney Kore için politik bir deneyim olmaktan çok daha fazlasıydı, daha sonra Güney Kore'nin uluslararası politika sahnesindeki ana odağı haline geldi. Seul'deki

olimpiyatlar, kapalı kapılar ardında Soğuk Savaş döneminin gerilimlerine hizmet etti. Amerika, Kuzey Kore ile ittifak kurarken, Sovyetler Birliğı ise Güney Kore ile yakınlaşma yoluna gitti (Hill, 1992).

IOC'nin boykotların sonunun gelmesi için Los Angeles Oyunlarında aldığı karar olumlu sonuç vererek Seul Oyunlarına 160 ülkenin katılmasını sağlamıştır (Koryürek 2003, Seçilmiş, 2004).

2008 Pekin (Çin) Olimpiyat Oyunları

Pekinde düzenlenecek olan Olimpiyatlar öncesinde BM ve Çin Hükümetinin ateşkes çağrılarını hiçe sayarak Rusya'nın Gürcistan'a savaş açması olimpiyatlara gölge düşürmüştü ve barışın sembolü zedelenmiştir. Bütün bu olumsuzluklar Olimpiyatlarda dereceye giren Rus sporcu Natalia Paderina ve Gürcü sporcu Nino Salukvadze'nin ödülleri alırken birbirlerine sarılmalarına ve birlikte barış çağrısında bulunmalarına engel olamamıştır (Erkiner, 2007). Sporun bu birleştirici unsuru ırkçılık ve ayrımcılık karşısında adeta bir duvar olmuştur.

2012 Londra (Birleşik Krallık) Olimpiyat Oyunları

Oyunlar çerçevesinde İngiltere Başbakanı ve Londra Belediye Başkanı, Londra'yı ırk ve kültür farklılıklarının merkezi olarak dünyaya tanıtarak olimpiyatları siyasi malzeme olarak kullanmaktan kaçınmamışlardır (Şahin, 2010).

Dünya futbolunda yaşanan ırkçılık örnekleri

Uluslararası olimpiyatlar esnasında karşılaşılan bu ırkçı tutumlarla birlikte uluslararası karşılaşmalar esnasında da çeşitli ırkçı gösteriler ve saldırılar medyada yer almaktadır.

Futbol karşılaşmalarında ırkçı semboller ve sloganların kullanılması, maalesef sporun içindeki ırkçılık ve şiddet sorununu vurgulamaktadır. Örnekler arasında 1996/97 ve 1997/98 sezonlarında Rapid Wien futbol takımında oynayan yabancı oyuncu Samuel Ipoua'ya yöneltilen tekrarlayan sözlü ırkçı saldırılar yer almaktadır (Fanizadeh, 2000). Benzer şekilde, Madrid'de İspanya ile İngiltere milli takımları arasındaki bir futbol karşılaşmasında zenci oyunculara yönelik ırkçı saldırılar yaşandı. Aynı yılın sonunda Madrid'de Real Madrid ile Bayern Leverkusen futbol takımları arasında oynanan maçta Brezilyalı futbolcu Roque Junior'a hakaret edilmiş, "maymun sesleri" çıkarılmış ve Nazi selamı verilmiştir.

Almanya'nın Leipzig futbol takımında oynayan siyahi futbolcu Adebowale Ogungbure, ırkçı hakaretlere ve aşağılamalara maruz kalmıştır. Aynı olaylar

sırasında bir Yahudi taraftar ve bir Kuzey Afrika kökenli sivil polis de “pis Yahudi” ve “pis zenci” ifadelerine maruz kalmışlardır. Kuzey Afrika kökenli sivil polis, ırkçı bir kişiyi öldürmüş ve bir diğerini ağır yaralamıştır. Bu olaylar, futbol sahasındaki ırkçı saldırıların toplumsal şiddeti nasıl körtüklediğini göstermektedir (Wolf, 2007).

Tüm bu örnekler, futbolun ne yazık ki ırkçılık ve şiddetle iç içe geçtiğini ve spor etkinliklerinin ırkçılıkla mücadelede daha fazla çaba gerektirdiğini göstermektedir. İrkçı sloganlar, semboller ve sözlü saldırılar, sporun hoşgörü ve birlik mesajı ile çelişmektedir ve bu tür davranışların kınanması ve önlenmesi gerekmektedir.

İrkçılık eylemleri karşısında alınan sert önlemler, bu faaliyetleri sürdüren eylemcileri yıldırılmamıştır. Çeşitli kodlamalar kullanılarak açıktan verilemeyen mesajlar şifreli olarak ancak pek çok kişi tarafından anlaşılacak şekilde tribünlere taşınmıştır. Bu amaçla stadyumlara üzerinde çeşitli rakamlar olan tişörtlerle gelen eylemciler ırkçı mesajlarını vermeye devam etmiştir. Bu eylemciler çeşitli sayı oyunlarından faydalanarak, üzerinde “18” sayısı olan tişörtlerle Alman alfabesinin ilk harfi olan “A” ve 8. harfi olan “H” yi yani Adolf Hitler’in isminin ilk harflerini işaret ettikleri gibi, üzerinde “88” sayısı olan tişörtlerle de “HH” yani Heil Hitler (Yaşasın Hitler) sözcüklerini işaret ederek ırkçı tutumlarını spor alanlarına taşımışlardır (Pilz, 2000).

2004-2005 sezonunda Barselona ile Real Zaragoza karşılaşması esnasında ev sahibi olan Zaragoza’lı taraftarlar tarafından konuk takımın Kamerun asıllı oyuncusu Eto’o’ya ırkçı saldırıda bulunulmuştur. Maç esnasında Kamerun’lu oyuncunun top ile her temas edişinde, taraftarın sürekli olarak maymun sesleri çıkarması Eto’o’yu üzmüş, oyuncu sahadan ayrılmak istemiştir. Eto’o daha önce de Athletic Bilbao teknik direktörü Javier Clemente’in ırkçı sözlerine maruz kalmıştır (NTV, 2009).

İtalya’da, 2013 yılında TIM Kupası maçında Milan ile Sassuola takımlarının karşılaşmasında seyirciler tarafından ırkçı tezahüratlarla saldırılan siyahi futbolcu Kevin Constant sahayı terk etmişti. İtalya’dan bir başka örnekte, futbolcu Balotelli’nin Milan ile Napoli takımlarının karşılaşması esnasında ırkçı saldırıya uğraması olup, bu saldırı ünlü oyuncunun sahadan çıkıp ağlamasına neden olmuştu (GZT, 2016).

Anzhi’li ünlü futbolcu Roberto Carlos’a Rusya’da forma giydiği dönemde taraftarlar tarafından sahaya muz fırlatılmıştı. Rusya’da benzer bir olay 2013 yılında yaşanmıştır. Kongo asıllı Fransız futbolcusu Christopher Samba’ya Lokomotif Moskova ile oynadığı maçın sonunda seyirciler tarafından muz

fırlatıldı. Bu durum karşısında tepki gösteren ve taraftarlara el hareketi yapan oyuncuya iki ma ceza verilmiştir (GZT, 2016).

Spor dünyasında ırkçı tutumlar sadece oyunculara karşı yapılmamaktadır. 2006 yılında Ajax futbol takımında oynayan Kenneth Perez, Twente maçında siyahi yardımcı hakeme ırkçı söylemlerde bulunmuştur. Bu saldırıdan dolayı futbolcuya 5 maçtan men edilme ve 12 bin 500 Euro para cezası verilmiştir (GZT, 2016). Hayatın her alanında toplumların kaynaşmasını ve beraberliğini zedeleyen “ırkçılık” hakkında 2011-2015 yılları arasında Galatasaray’da forma giyen ünlü futbolcu Emmanuel Eboue’n “ Bedenim siyah olabilir fakat ırkçılık yapanın kalbi siyahtır” sözü ırkçılığı oldukça güzel tariflendirmektedir.

İtalya’nın Milan kulübü, 4. lig takımlarından Pro Patria ile yaptığı hazırlık maçında ırkçı tezahratlara maruz kalan Kevin Prince Boateng’in tepkisiyle maçın 25. dakikasında iptal edildi. Boateng, ırkçı tezahüratları duyduktan sonra sinirlerine hakim olamayarak topu taraftarlara fırlatarak sahayı terk etti, ardından takım arkadaşları da onu takip etti. İrkçı söylemler sadece Boateng’e değil, aynı zamanda Milan’ın diğer siyahi oyuncuları Muntari, Emanuelson ve Niang’a da yöneltilmiştir (Aljazeera Türk, 2012). Bu tür ırkçı ve ayrımcı tezahüratlar sonucunda FIFA, Bulgaristan ve Macaristan’a para cezaları vermiş ve 2014 Dünya Kupası Elemeleri’nde birer ma seyircisiz oynama cezası uygulamıştır (Aljazeera Türk, 2012). Benzer bir rnek, Bulgaristan ile Danimarka milli takımları arasında 12 Ekim 2012’de oynanan 2014 Dünya Kupası eleme maçında yaşandı. Bulgaristan taraftarları, rakip takımın siyahi defans oyuncusu Patrick Mtiliga’ya yönelik ırkçı tezahüratlar yaparak içinde ‘maymun’ kelimesinin geçtiği ifadeler kullanmışlardı. Macaristan taraftarları ise 15 Ağustos 2012’de İsrail ile oynanan hazırlık maçında Yahudi karşıtı tezahratlarda bulunmuş ve İnan bayrağı göstermişlerdi (Aljazeera Türk, 2012). Ayrıca, İsrail’in Beitar Kudüs kulübü, iki een Müslüman futbolcuyu transfer etmesinin ardından büyük tepkilere maruz kaldı. Kulüp, Arap futbolcuları kadrosuna almadığı için eleştirilmiş ve taraftarlar tarafından kundaklanmıştır (Aljazeera Türk, 2012).

Bu rnekler, sporun aslında insanları bir araya getirmesi ve farklı kökenlere sahip insanların barış içinde bir arada olmasını teşvik etmesi gereken bir platform olduğunu gösteriyor. Ancak yanlış politikalar ve ırkçı tutumlar, bu amaçlara zarar verebiliyor. Aynı zamanda, sporcuların ve toplumun ırkçılığa karşı tavırları ve tepkileri, bu olumsuz etkileri bertaraf etmede önemli bir rol oynuyor (Aljazeera Türk, 2012).

Çeşitli spor dallarında yaşanan ırkçılık örnekleri

Golf

İrkçilik ile ilgili haberler genellikle futbol karşılaşmaları esnasında yaşanan olaylardan derlenmekle birlikte sporun diğer alanlarında da ırkçılık sıkça karşımıza çıkmaktadır. İrkçi tutumları manşetlere ve ekranlar taşıyan medya muhabirleri de bazen spor dünyasındaki ırkçı söylemleri ile gündeme gelebilmektedir. 2008’de oynanan uluslararası bir golf turnuvasının canlı yayını esnasında turnuvayı yorumlayan spiker Kelly Tilghman espri ile karışık şekilde dünyaca ünlü golf oyuncusu Tiger Woods hakkında ırkçı söylemlerde bulunmuştur. Ünlü sunucu bu sözlerinin ardından işinden uzaklaştırılmıştır (Hurriyet, 2014).

Tennis

2001 yılında Kaliforniya’da Profesyonel Tenisçiler Birliği (ATP) Indian Wells turnuvasında bazı taraftarların Serena Williams’ı ırkçı sloganlarla rahatsız etmiştir (Hurriyet 2014).

Buz Hokeyi

2011 yılında ABD’de Ulusal Buz Hokeyi Ligi maçında Flyers’ın siyahi Kanadalı oyuncusu Wayne Simmonds’a muz fırlatılması oyuncuları mağdur etmiştir (Hurriyet 2014).

Amerikan Futbolu

Amerikan futbolundan bir zıt örnek olarak, 2013 yılında Philadelphia Eagles takımının oyuncusu Riley Cooper’ın bir konser alanında siyah seyircileri tehdit etmesi verilebilir. Bu saldırı, sporda ırkçı saldırıların sadece oyunculara değil, taraftarlara hatta yeşil sahalar dışındaki bireylere de taşınmasını gösteren, sporculuk açısından üzücü bir durumdur (Hurriyet 2014).

Türkiye’de Spor ve Irkçılık

İrkçiliğin spordaki yeri, birçok ülkede uzun yıllardan beri ciddi bir problem olarak algılanmış çeşitli araştırmalara konu olmuşken ülkemizde bu anlamda yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Spor alanında kurumsallaşma sürecinin batılı ülkelere göre daha uzun sürmüş olması bilimsel çalışmaları da geciktirmiş olabilir. Kılıç tarafından (2012) yapılan bir araştırmada spordaki etnik ayrımcılığın profesyonel liglerde nispeten daha az görüldüğü, amatör ve bölgesel liglerde ise gerek taraftarlar gerekse oyuncular açısından arttığı gösterilmiştir.

Dünya üzerinde ırkçılığın spordaki etkisine bakıldığında en çok siyahi oyuncuların ırkçı söylemlere maruz kaldığı görülmektedir. Oysa Türkiye’de bu durum biraz daha farklıdır. Çeşitli spor kulüplerinin transferleriyle ülkemizde oynayan siyahi oyuncuların etnik kökenlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalması çok sık yaşanan bir durum değildir. Amerika ve çoğu Avrupa ülkesinin tarihlerinde kara bir leke olarak kazanmış olan sömürgecilik ve kolonizasyon çalışmaları nedeniyle Afrika’da yaşayan yerli halk ile tanışmaları ve farklı sınıflara ayrılarak birlikte yaşamaya başlamaları, bu ülkelerde siyah ırk için belirli bir önyargının oluşmasına neden olmuştur. Ancak Türkiye, tarihi boyunca siyah ırk ile birlikte yaşamamış ve kolonileşme süreci veya sömürgecilik geçmişi olmamıştır. Dolayısıyla siyah ırk ile ilgili olumsuz bir toplumsal hafıza gelişmemiştir. Ülkemizde spor medyası ve magazin haberlerinde yabancı oyuncuların daha çok gündeme getirilmesi yabancı uyruklu oyunculara karşı bir sempati ve hayranlık doğurmaktadır. Bununla birlikte, ülkemizde de son zamanlarda spor alanında bazı ırkçı söylemler duyulmaya başlamıştır. Medyanın servis ettiği bu haberler irdelendiğinde, etnik ayrımcılıkla ilgili söylemleri olan sporcuların anlık öfkelerine yenik düştüğü, birçoğunun sakinleştikten sonra pişman olduğu, hareketinden dolayı özür dilediği görülmüştür. Oysa Batılı ülkelerdeki ırkçı söylemlerin planlı ve kasıtlı olduğu yukarıdaki örneklerde de gösterilmiştir.

Ülkemizde ırkçılık daha çok bölgeler arasındaki farklılıkların ön plana çıkarılması şeklinde görülmektedir. Son dönemde Suriye’den gelen büyük göç ile birlikte ülkemiz oldukça kozmopolit bir hale gelmiştir. Kürt, Laz, Çerkez, Roman, Göçmen, Ermeni ve daha bir çok etnik kökenin birlikte yaşadığı Türkiye’de yukarıda bahsedildiği şekilde siyahi renk ayrımı oldukça geri planda kalmıştır.

Türkiye futbolunda yaşanan ırkçılık örnekleri

Ülkemizde Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) statüsünde “herhangi bir ülkeye, kişiye veya insan topluluğuna karşı türü ne olursa olsun ayrımcılık yapmak kesinlikle yasaktır ve ayrımcılık yapanların üyeliği askıya alınır veya sona erdirilir” ifadesi bu tür davranışlar için bir yaptırım belirlenmesi anlamında çok önemlidir (TFF, 2015). Gerek spor hakkının herkes için temel bir hak olduğunun belirtilmesi, gerekse ayrımcılık karşısındaki net tavırları açısından yukarıda bahsedilen ulusal ve uluslararası çeşitli düzenlemelerle sporda ırkçılığın önüne geçilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Türkiye, ırkçılık karşıtı önlemler alan diğer ülkelerle birlikte hareket etmekte ve Avrupa Konseyinin bu yönde aldığı kararları desteklemektedir. Türkiye’nin de imzaladığı “Her Türü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin

Uluslararası Sözleşme” metninde ırkçılık kavramı açıklanırken “toplumsal yaşamın herhangi bir alanında” ifadesinin kullanılması toplumsal bir aktivite olan spor alanında da ırkçılık konusunda çeşitli önlemler alınmasını gerektirmektedir (TBMM 2002). Bu bağlamda Türkiye Futbol Federasyonu Stadyum ve Güvenlik Komitesi Talimatında stadyumlarda uyulması gereken kurallar belirtilirken “ırkçı eylemlerde bulunmak gibi davranışlar ile ilgili yasaklar ve müeyyideler”den de bahsedilmiştir. Bu kuralların tümü seyircilerin okuyabilecekleri şekilde spor tesislerinin birçok yerine asılmaktadır. Ancak dünya sporunda olduğu gibi ülkemizde de ırkçı eylemler Türk sporuna karışmış durumdadır. Avrupa Konseyi’nin (AK) İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu “21 Mart Uluslararası İrkçılığın Tasfiye Edilmesi Günü” nedeniyle tüm Avrupa ülkelerine yönelik spor alanında ırkçılıkla nasıl mücadele edeceklerine dair kapsamlı bir tavsiye kararını açıklamış olmasına rağmen Türkiye bu mücadelede bazen yetersiz kalmıştır.

2009 yılında Süper lig karşılaşmaları çerçevesinde Diyarbakırspor gittiği çeşitli şehirlerde ırkçı tutumlara maruz kalmıştır. Bursa ve Gaziantep şehirlerinde taraftarların ırkçı tutumları ve etnik ayrımcılığı yansıtan sloganları ve ardından gelişen şiddet olayları ile Diyarbakırspor ligden çekilmeyi düşünmüştür. Olayların ardından benzer ırkçı söylemlerin medya aracılığı ile sürdürülmesi daha büyük gerginliklere yol açmıştır. Bu olayların ardından Diyarbakırspor Başkanı Amerika’nın Sesi Radyosu’na verdiği demeçte, Kürtlerin Diyarbakırspor’u desteklemesi gerektiğini söylemiştir. 2010 yılının Mart ayında Diyarbakır’da yapılan rövanş maçında sahaya atılan yabancı cisimler nedeniyle çeşitli cezai yaptırımlar uygulanmış olsa da bu maç esnasında Diyarbakırspor taraftarlarının açmış olduğu pankartta yazılı “Türk-Kürt Kardeşdir, Ayrım Yapan Kalleştir” mesajı ırkçılık karşısında sağduyulu taraftarların gücünü yansıtmıştır (Kılıç, 2012). Bursa Atatürk stadyumunda başlayan ırkçı eylemler neticesinde karşılık olarak diğer bir ırkçı söylemin doğması, ayrıca sporun siyasete alet edilmesi ve etnik ayrımcılığa, toplumların çatışmasına araç olarak kullanılması Türkiye’de ırkçılık düşüncesinin spor üzerindeki etkisini göstermektedir.

Trabzonspor futbol takımında oynayan Kevin Campbell isimli futbolcu için Trabzonspor’un o dönemdeki Başkanı Mehmet Ali Yılmaz tarafından “yamyam” ve “rengi bozuk” şeklindeki ifadelerini kullanması medyada yer almıştır. Bunun üzerine Başkan niyetinin ırkçılık olmadığını belirterek espri yapmak istediğini, yamyam sözcüğü ile çok yiyen kişilere benzetme yaptığını belirtmiştir (Hürriyet 1999). Bu olayı İngiltere’nin en yüksek tirajlı gazetesi The Sun, “Campbell’e yamyam hakareti” başlığıyla manşetten vermiştir. Gazete Campbell’in “Daha önce böyle bir hakaretle karşılaşmadım. Cildimin rengi ve ırkım hakkında hakareti asla kabul edemem. İrkımdan

gurur duyuyorum. Başkan bana, aileme ve her zenciye hakaret etti. Buradan ayrılıyorum. Bu adamdan özür kabul edemem” şeklindeki sözlerine yer vermiştir (Hürriyet 1999). Bu arada İngiltere’de forma giyen siyahi futbolculardan Sol Campbell ve Paul Ince’in de aralarında bulunduğu bir grup oyuncunun “İrkçılığı futboldan atalım” kampanyası başlatması Türkiye’de ırkçı tutumların sporu ne denli etkilediğini işaret etmiştir.

Benzer bir davranış Gençlerbirliği spor kulübü başkanı, Samet Aybaba’nın sorun yaşadığı, kendi oyuncularından Mısırlı El Saka’dan bahsederken “bir Arap” şeklinde ifade kullanması da ırkçı bir tutum olarak medyaya yansımıştır. Bu olay üzerine Arap televizyonları El Saka’yı arayarak, kulüp başkanı ile aralarındaki gerginliğin nedenini ekranlarına taşımıştır. Medyaya yansıyan bu olay sonrasında Samet Aybaba’nın TFF Hukuk Kurulu tarafından Disiplin Kuruluna sevk edilmiştir. Samet Aybaba da medya karşısında kendini “İrkçi olsaydım, üç gün önce takıma Sırp kaleci transfer eder miydim?” sözleriyle savunmuştur (Hürriyet 2008).

2007 yılı Şubat ayında, Afyonkarahisar ile Bozüyükspor futbol takımlarının karşılaşmasında ilk yarıda ev sahibi takım taraftarlarının “Hepimiz Ogün’üz, hepimiz Türk’üz” şeklinde tezahüratları ile Ogün Samast’ı işaret etmeleri ırkçılığın Türkiye’de spora gölge düşürmeye çalışan bir örneği olmuştur. Çünkü Ogün Samast, Agos Gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni ve Ermeni vatandaşı Hrant Dink’in katil zanlısı olup bu tezahüratlar da söz konusu cinayeti, dolayısıyla ırkçılığı destekler durumdaydı (Hürriyet 2007).

Fenerbahçe spor kulübünde oynayan Emre Bölezoğlu’nun hem ulusal maçlarda hem de uluslararası karşılaşmalarda zaman zaman ırkçı söylemlerle gündeme gelmesi Türk sporu açısından büyük talihsizliktir. Bölezoğlu, Spor Toto Süper Final Şampiyonluk Grubu’ndaki Trabzonspor maçında rakip oyuncu Didier Zokora ile sözlü tartışma esnasında “ırkçı söylem” içeren sözler sarf ettiği için ilgili mahkemede 2 ay 15 gün hapis cezasına çarptırılmış olup bu ceza ertelenmiştir. Bu olaydan önce de Newcastle United takımında forma giyerken rakip takım oyuncuları Joseph Yobo’ya ırkçı söylemlerde bulunduğu gerekçesiyle hakkında soruşturma açılmıştır (Radikal, 2015).

Sporcuların veya taraftarların dışında ırkçı söylemlerle gündeme gelen bir diğer grup da spor yorumcularıdır. 2011 yılında Beşiktaş’ın Galatasaray maçının ardından BJK TV’de yayınlanan Manşet programında yorumcunun Fildişi Sahili asıllı Galatasaraylı futbolcu Emmanuel Eboue hakkında “Bu Eboue’ye bakın hafta içinde National Geographic’te çok sık görürsünüz” şeklindeki sözleri büyük tepkilere neden olmuştur. Bu tepkilerin ardından yorumcu özür dilemiştir (Kılıç 2012).

Alınan Önlemler

Toplumların ayrışmasını körükleyen ırkçı eylemlerin caydırıcı cezai yaptırımlarla azaltılması yanında insanların bilinçlenmesine yönelik önleyici tedbirler alınmıştır. Sporda ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele amacıyla Avrupa Birliği, 1997 yılını, Anti-rasizm yılı olarak belirlemiştir. Bu etkinlikler çerçevesinde spor alanında ilk antirasist kampanya da Viyana Üniversitesi Gelişme Sorunları ve İşbirliği Enstitüsü tarafından başlatılmıştır (Fanizadeh, 2000). Centilmenliğin vurgulandığı kampanyada farklı renklerin ve centilmenliğin futboldaki yeri üzerinde durulmuştur. Toplumda belirli bir duyarlılığın oluşturulması amacıyla çeşitli çalıştaylar düzenlenerek siyahi oyunculara yönelik ırkçı eylemlerin sona ermesi hedeflenmiştir. Benzer sorunu yaşayan hemen hemen bütün Avrupa ülkeleri arasında işbirliği yapılması ve tecrübelerin paylaşılması çağrısı yapılmıştır.

Sporda ırkçılık karşıtı çabalar açısından Avrupa'da Irkçılığa Karşı Futbol (Football Against Racism in Europe, FARE) çalışmalarını da önemlidir. Avusturya Kampagne Fair Play inisiyatifi ile oluşturulan FARE'nin yoğun programı kısa sürede etkisini göstermiş ve birçok spor kulübü, sendika ve dernekler tarafından desteklenmiştir. Çalışmalar sonucunda Avrupa futbolunda ırkçılık eylemlerine ve yabancı düşmanlığına karşı çeşitli stratejiler geliştirilmiştir (Wolf 2007). 1999 yılında faaliyet göstermeye başlayan FARE'nin etkili stratejileri, 2001 yılında FIFA'nın ırkçılık karşıtı mücadelede FARE ile işbirliği yapmasını sağlamıştır. Bu işbirliği çerçevesinde Avrupa Komisyonu tarafından FARE'ye finansal destek sağlanmıştır. 2006 yılında FARE Aksiyon Haftası kapsamında otuz yedi Avrupa ülkesinde yabancı düşmanlığı ve ırkçılık ile ilgili toplam bin etkinlik düzenlenmiştir. Aralarında Almanya, Avusturya, İngiltere, Belçika, Slovenya gibi ülkelerin de bulunduğu on dört ülkede, Top-Liglerde bir oyun günü elde edilen hâsılat ırkçılıkla mücadeleye ayrılmıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından kurulan ve insan hakları konusunda faaliyetler yürüten Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) ırkçılık ve hoşgörüsüz konularında uzmanlaşmış bir yapıdır. Grubun tarafsız ve bağımsız üyelerinin belirlenmesinde ırkçılık, ve hoşgörüsüzlüğe ilişkin problemlere yaklaşım konusundaki yetkinlikleri ve kararlılıkları dikkate alınmıştır. Üyesi olan ülkeler bazında yasal çerçevelerde faaliyet gösteren grup, incelemeler esnasında tespit ettiği ırkçı tutumlara yönelik çözüm önerileri getirmektedir. Bu bağlamda bütün Avrupa konseyi ülkelerinde izleme faaliyetlerini sürdüren ECRI, beşer yıllık dönemlerde yaklaşık 10 ülkeyi değerlendirmekte ve konuya ilişkin raporlar düzenlemektedir. Bu raporlar gerekli belgelerin incelenmesi ve ilgili ülke ziyareti ile hazırlanıp,

konuyla ilgili yetkili mercilerle görüşmeler yapılamaktadır. Raporlar, tanık ifadesi veya tamamlanmış soruşturma sonuçlarından ziyade daha somut ve farklı yerlerden toplanan büyük verilerin analizine dayandırılmaktadır. 1998 yılında başlayan raporlama işlemleri ülkemizi de kapsamaktadır. Bu kapsamda Türkiye için beşinci izleme dönemine ait rapor 4 Ekim 2016 tarihinde yayınlanmış olup 17 Mart 2016 tarihi itibarıyla ülkemizdeki mevcut durumu içermektedir. Beşinci dönemde her ülkenin kendine özgü konuları ele alınmışsa da dört temel başlık ortak konuları oluşturmuştur. Bunlar, yasama ile ilgili konular, nefret söylemi, şiddet ve entegrasyon politikaları olarak belirlenmiştir (ECRI 1998). 2010 Yılında ECRP'nin yayınladığı Türkiye raporunun ardından Ülkemizde bazı gelişmeler yaşanmasına rağmen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 12 No'lu Protokolünün Türkiye tarafından 4 Kasım'da imzalanmış olmasına rağmen Parlamentosundan geçirmemesi ve bu protokolün henüz kabul edilmemesi, etnik köken, renk, dil, vatandaşlık, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dair kavramların bazı ceza hukuku maddelerinde yer almaması ECRP'nin raporunda ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ayrıca ECRP'nin tavsiyeleri üzerine, 16 Haziran 2012'de kabul edilen 6328 sayılı Kanunla oluşturulan Ombudsmanlık kurumunun büyük bir gelişme olmasına rağmen, kendi inisiyatifi ile soruşturma açma yetkisi olmayan bu kurumun ve yeni İnsan Hakları ve Eşitlik Yetkili Kurumu'nun bağımsız hareket etmesi konusundaki endişeler dile getirilmiştir (ECRI 1998). Bu yüzden bu kurumların yönetim mercileri ile ilişkisiz olması gerektiği, bir devlet dairesi şeklinde yönetilmemesi gerektiği önerilmiştir. Ülkemizde giderek yaygınlaştığı tespit edilen ırkçılığın önlenmesine dair önerilerde bulunan ECRI hukuk sistemimizde bazı düzenlemeler önermektedir. Buna göre Ceza hukuku, Anayasa hukuku, Medeni hukuk ve İdari hukuk alanlarına giren kanunlarımızda “ırkçılık” suçunun tüm yönleriyle ele alınması ve yaptırımlarının net olarak belirlenmesini, Avrupa Konseyinin belirlemiş olduğu çizgilerin esas alınabileceği belirtilmektedir. Ayrıca raporlama döneminde ülkemizde özel olarak ırkçılık ve ayrımcılığa karşı görev alacak bir kurum oluşturulması tavsiye edilmiştir (ECRI 1998).

Küreselleşen dünya ile birlikte ülkemizde de spor günlük yaşamda daha çok yer kaplamaya başlamıştır. Bununla birlikte sporla ilişkili ırkçı eylemler ve şiddet olayları da daha sık gündeme gelmeye başlamıştır. Bu konuda ülkemizde bazı yasal düzenlemeler getirilmiştir. 6222 sayılı Kanunda “Spor alanında yaşanan holiganizm, ırkçılıkla mücadele, organize suçlar, şike ve teşvik primi, spor alanında düzenin sağlanması, hakem, sporcu ve diğer ilgililere karşı eylemler ve sözlü saldırılar gibi fiiller uluslararası alanda sporun temel sorunu olarak kabul edilmiştir” ifadeleri sorunun ciddiyetinin farkına varıldığını göstermektedir.

FIFA, ırkçılığa karşı mücadele amacıyla oluşturduğu “Anti-ırkçılık Gücü”nün ilk toplantısını gerçekleştirdi. Bu oluşum, sahalardaki ırkçılığın önlenmesi için çalışan bir inisiyatif olarak hayata geçirildi. Toplantıda, hakemlerin, ellerindeki maçı durdurma yetkisini kullanmamaları sorunu ele alındı ve sadece ırkçılık olaylarını izlemek ve raporlamak amacıyla özel hakemlerin kullanılması önerildi. “Anti-ırkçılık Gücü” ayrıca, takımlara, ilk ırkçılık olayı meydana geldiğinde sahalalarının kapatılması cezası verilmesini önerdi. Ayrıca, ırkçılıkla mücadelede etkili olunamadığında, puan silinmesi ve hatta küme düşürme gibi çok caydırıcı cezaların uygulanmasını önerdi (Aljazeera Turk, 2012).

Yaptırımlar

Özellikle uluslararası spor organizasyonlarında sıkça karşılaşılan ırkçılık tutumları, hemen hemen bütün ülkelerin ulusal karşılaşmalarında da görülmektedir. Sporun barış, dostluk, birliktelik ve kaynaşma gücünü gölgeleyen bu tür davranışların karşılıksız kalmaması, caydırıcı önlemlerin alınması, ırkçılık faaliyetlerini azaltmak açısından son derece önemlidir. Toplumsal huzur, demokrasi ve spor kültürü için bir tehlike oluşturan ırkçı saldırılar, genellikle uluslararası ortamlarda ve farklı toplumları kapsadığı için uygulanacak cezaların etki alanının da oldukça geniş tutulması hatta evrensel nitelikte olması gerekmektedir. Bu yüzden ırkçı tutumlar karşısında çeşitli uluslararası örgütlerin disiplin kuralları gündeme gelmiştir. Bu düzenlemelere paralel olarak birçok ülke de kendi içinde bu tür disiplin suçlarına karşı cezai yaptırımları belirlemiştir (Bıçakçı, 2007). Federasyonların cezai uygulamaları birbirinden farklılık göstermektedir. Söz konusu cezalar statülere, spor hukukuna ve ceza hukukuna göre belirlenmektedir. Sportif faaliyetlerle ilişkili olarak ırkçılık suçu için genellikle para cezası, maçtan men etme cezası, ihraç, hapis cezası ve puan silme cezaları verilmektedir.

Toplumları birbirinden ayırıştıran ve bazen ülkeler arasında gerginliğe de neden olabilen ırkçı tutumların spor sahalarına inmesi karşısında İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, İspanya ve Polonya gibi bazı Avrupa ülkeleri, stadyumlarda yaşanan bu ırkçı saldırılar ve yabancı düşmanlığı eylemleri için oldukça sert yasal düzenlemeler hazırlamıştır. Örneğin İngiltere futbol karşılaşmalarında ırkçı eylemlerde veya ayrımcı ifadelerde bulunan bireyler için üç yıla kadar hapis cezası veya 1.300 EURO para ve beş yıl boyunca stadyumlara girmeme cezası verilmektedir (Wolf, 2007).

UEFA genel sekreteri Gianni Infantino 2012 yılında, ırkçılığa karşı sert önlemleri gündeme alarak ırkçılıktan suçlu bulunan futbolculara 10 maçtan men cezası verileceğini ifade etmişti (Aljazeera Turk, 2012).

İrkçılığa Karşı Yapılan Örnek Uygulamalar

İrkçılığa Karşı Dünya Kupası (Mondiali Antirazzisti)

1997 yılından bu yana İtalya'nın Bologna kentinde düzenlenen "İrkçılığa Karşı Dünya Kupası," 2009 yılındaki etkinliğine Türkiye'den Adana Demirspor taraftarları tarafından oluşturulan "Locomotive Anatolia" futbol takımı da katıldı. Bu turnuva, farklı ülkelerden gelen çok sayıda futbolseverin ve sivil toplum örgütünün katılımıyla gerçekleşti. Katılımcılar, sahada ve saha dışında "Başka bir futbol mümkün" mesajı ile buluştu. 200'den fazla takımın yarıştığı organizasyon sadece futbol oynamakla sınırlı kalmadı. Katılımcılardan, ırkçılık karşıtı ve cinsiyet ayrımcılığına karşı faaliyetlerde bulunmaları bekleniyordu. Bu etkinlikte pankartlar, fanzinler, broşürler ve atölye çalışmalarının yanı sıra hafta boyunca düzenlenen konserlerle festival havası yaşandı.

Turnavadaki maçlar, "normal" futbol karşılaşmalarından farklı kurallara sahipti. Takımlar karışık cinsiyetlerden oluşabiliyor, fauller penaltıları gerektiriyordu ve çivili ayakkabılar giyilmiyordu. Temel amaç, rekabet yerine dayanışma ve birlikte hareket etme duygusunu vurgulamaktı. Katılımcılar çadırlarda konakladı, spor yaptı ve eğlendi. Bu etkinlik, sporun özellikle futbolun ırkçılıkla mücadelede bir araç olabileceği fikrini destekliyor.

FIFA ve UEFA gibi kurumlar, stadyumlardaki ırkçı tezahüratların artmasıyla bu konuda daha fazla dikkat çekmeye çalışıyor. Bologna'daki bu etkinlik, bu kurumların daha etkili bir tutum sergilemesine bir yanıt olarak ortaya çıktı. Turnuvada futbol dışında basketbol, kriket, voleybol ve rugby gibi sporlar da yer aldı. Organizasyona, ırkçılık ve şiddeti stadyumlardan uzak tutmayı hedefleyen kuruluşlar da destek verdi, bunlar arasında Herkes İçin Spor Birliği (UISP), II. Dünya Savaşı Sonrası İrkçılık Karşıtı Mücadele Enstitüsü (Istoreco) ve Ultras oluşumu gibi kurumlar bulunmaktadır (Bianet, 2009).

SONUÇ

Sonuç olarak günümüzde, küreselleşme ile birlikte toplumlar birbirine daha yakın olmaya başlamış, etkileşimleri de artmıştır. Spor da bu etkileşime aracılık eden önemli bir unsur haline gelmiştir. Ancak çeşitli etnik kökenlerin sık temas ettiği bu etkileşimler beraberinde ırk ayrımcılığı ve bazen de şiddet olaylarını getirmiştir. Son yıllarda spor medyasının da çabalarıyla daha fazla gündeme gelen ırkçılık tutumları büyük tepkilere yol açmıştır. Birçok ülkede bu eğilimlere karşı önlemler alınmaya başlamış, yaptırımlar uygulanması için adımlar atılmıştır. Başlangıçta çekimser kalan Avrupa ülkeleri bile ırkçılığın

getirdiği büyük maddi ve manevi zararlarla yüzleşmek zorunda kalmış ve bu çalışmalara destek vermiştir.

İrkçılığın önlenmesi için yapılması gerekenler genelde halkın bilinçlendirilmesine yönelik olmalıdır. Bu bağlamda kamu bilincinin oluşması için çeşitli kampanyalar başlatılmalıdır. İrkçılıkla ilgili bilimsel verilere ulaşarak durum hem ulusal hem de uluslararası platformlarda tartışma ortamları oluşturulmalıdır. Ülkemizde Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde ırkçılık karşıtı araştırma grupları kurulması ve bu konuda çalışmalar yürüten bilim adamlarına, sivil toplum örgütlerine destek vermesi çok önemlidir. Bu yüzden yöneticilerin de ırkçılık konusunda bilgilendirilmesi şarttır.

Ulusal ve milli sembol ve söylemlerin arkasına saklanarak üstü kapalı şekilde ırkçılığın teşvik edildiği ortamlarda bireylerin durum değerlendirmesi yapabilmesi için gerekli bilincin aşılması gerekmektedir. Çünkü bu bireyler gerçekte kendilerini ırkçı olarak görmemektedirler. Bu anlamda ilköğretim aşamasından itibaren ırkçılığın tehlikeli boyutlarının öğretilmesi, bu konuda eğitim müfredatında düzenlemeler yapılması, eğitsel materyaller geliştirilmesi faydalı olacaktır.

Ülkemizin de katıldığı ve Avrupa Komisyonu tarafından kurulan ve insan hakları konusunda faaliyetler yürüten İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) tarafından düzenli olarak hazırlanan raporlar titizlikle incelenmelidir. Bu raporlar doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılması ülkemizde ırkçılığın yeşil sahalardan kazınmasına yardımcı olacaktır. Bununla birlikte Sporda ırkçılık karşıtı çabalar açısından, Avrupa’da İrkçılığa Karşı Futbol çalışma grubu tarafından geliştirilen stratejilerin uygulanması da spor alanında ırkçılıkla mücadele konusunda diğer dünya ülkeleri ile ortak dili konuşmamız açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- Aljazeera Turk resmi web sitesi. Erişim tarihi, 17.11.2021. Erişim adresi, <http://www.aljazeera.com.tr/makale/sporda-irkcilik-2013>
- Baker J. W, 1986. Jesse Owens An American Life. London: Collier Macmillan Publisher.
- Bernasconi R, 2000. Irk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşüncede Irk ve Irkçılık. (Çev. Zeynep Direk) Metis Yayınları, İstanbul.
- Bıçakçı L, 2007. İstanbul Barosu Dergisi, Spor Hukuku Özel Sayısı 3. “Sporda Disiplin ve Siyaseti” İstanbul Barosu Yayınları, 60-61.
- Blank R, Dabady M, Citro M and Forbes C, 2004. Measuring Racial Discrimination. Washington, DC: National Academies Press.
- BM Enformasyon Merkezi resmi web sitesi. Erişim tarihi, 19.04.2017. Erişim adresi, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin135.pdf.
- Bröskamp B, 1993. Ethnische Grenzen des Geschmacks. Perspektiven einer praxeologischen Migrationsforschung, in: Gebauer, G./Wulf, Ch. (Hrsg.): Praxis und Ästhetik. Neue Perspektiven im Denken Pierre Bourdieus. Frankfurt/Main, 174-207.
- Bruce T, 2004. Marking the boundaries of the “normal” in televised sports: The play-by-play of race. Media, Culture & Society, 26, 861-79.
- Chappell B, 2002. Race, ethnicity and sport”. In: The Sociology of Sport and Physical Education: An Introductory Reader. Ed: Laker A, Routledge, London and New York: Falmer is an imprint of the Taylor&Francis Group.
- CNN resmi web sitesi. Erişim tarihi, 19.08.2022. Erişim adresi, <http://edition.cnn.com/2012/04/24/sport/olympics-norman-black-power/>
- Çetin A, 2013. Erişim tarihi, 19.09.2022. Erişim adresi, <http://arifcetin85.blogspot.com.tr/2013/11/irkclgn-ustesinden-gelen-atlet-jesse.html>
- Davis D. H, 1986. Hitler’s Games. Newyork: Harper&Row Publishers.
- ECRI Resmi web sitesi. Erişim tarihi: 11.08.2022. Erişim adresi: <http://www.coe.int/ecri>
- Erkiner K, 2007. Spora tarihsel bir bakış. Spor Hukuku Dersleri, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku (SHAUM) Araştırma ve Uygulama Merkezi, Kadir Has Üniversitesi Yayınları No:2, Atak Matbaası, İstanbul.
- Fanizadeh M, 2000. Kulturalismus und die globalisierung im fußball. Antirasistische interventionen in der popkultur. Kurswechsel heft. No:1:14-22. Wien.
- Felek B, 1976. Olimpiyat Oyunları Nedir?, T.M.O.K. dergisi, sf.14.
- Flintoff A, Long J, Hylton K, 2005. Editors’ introduction. Youth sport and active leisure: Theory, policy and practice, in: A. Flintoff, J. Long & K. Hylton (Eds) Youth, Sport and Active Leisure: Theory, Policy and Parti-

- cipation. LSA Publication No. 87 (Eastbourne, Leisure Studies Association), v-x.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı resmi web sitesi. Erişim tarihi, 17.04.2017. Erişim adresi, https://sgm.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/SGM/Birimler/D%C4%B1%C5%9F%20%C4%B0li%C5%9Fk%C5%9Fler/diliskil_olimpik_anlasma.pdf
- GZT Yeni Medya resmi web sitesi. Erişim tarihi, 20.12.2020. Erişim adresi, <http://www.gzt.com/spor/irkcilik-yapanin-kalbi-siyahtir-2475060>.
- Harlak H, 2000. Önyargılar, Sistem Yayınları, İstanbul.
- Hill C R, 1992. Olympic Politics. Newyork: Martin's Pres.
- Hoffmann-Nowotny H.J, 1973. Soziologie des Fremdarbeiterproblems. Stuttgart
- Holokost ansiklopedisi web sitesi. Erişim tarihi, 19.08.2022. Erişim adresi, <https://www.usmmm.org/wlc/tr/article.php?ModuleId=10007985>.
- <http://m.bianet.org/biamag/toplum/115439-futbolcular-irkciliga-karsi-sahaya-cikiyor> Erişim tarihi, 22.11.2021.
- Hurriyet gazetesi resmi web sitesi. Erişim tarihi, 20.11.2021. Erişim adresi, <http://www.hurriyet.com.tr/sahada-irkci-var-26318624>
- Huxley J, 1939. Race in Europe. Oxford: Clarendon Press.
- Hylton K, 2009. 'Race' and Sport: Critical Race Theory, London: Routledge Taylor and Francis Group.
- Karaküçük S, 1986. Milletlerarası Politikada ki Önemi Açısından Olimpiyat Oyunları. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kesim Ü, 2009. Dünya ve Türkiye Spor Tarihi, Galatasaray Üniversitesi-TFF Spor Hukuku Enstitüsü 2009-2010 Spor Hukuku Sertifika Programı Sunum Notları, İstanbul.
- Kılıç M, 2012. Etnisite ve Spor, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.
- Koryürek C, 2003. Olimpiyatlar. İstanbul: Akbank Yayınları.
- Kymlicka W, 1998. Çokkültürlü Yurttaşlık- Azınlık Haklarının Liberal Teorisi, (Çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Miles R, 2000. Irkçılık, (Çev. Sibel Yaman), Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- NTV Resmi web sitesi Erişim tarihi: 19.04.2022. Erişim adresi: <http://www.ntv.com.tr/spor/irkcilik-magduru-sadece-diyarbakir-degil,OpCjDpzIGk-CHNqaM8x7gbA>
- Parekh B, 2002. Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek- Kültürel Çeşitlilik ve Siyasal Teori, (Çev. Bilge Tanrıseven), Phoenix yayınevi, Ankara.
- Pilz AG, 2000. Deutschland den Deutschen - Gedanken und Fakten zu fremdenfeindlichkeit und rassismus in der fußballfanszene. İçinde U.Arnswald;

- H. Geisler; W. Thierse, (der.), Sind die Deutschen ausländerfeindlich? (s. 22-26). München, Zürich: Pento-Verlag
- Radikal gazetesi resmi web sitesi. Erişim tarihi, 21.04.2021. Erişim adresi, <http://www.radikal.com.tr/spor/iste-emre-belozoglunun-vukuatlari-1321231/>
- Ruhi ME, 2009. ABD ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Irk Ayrımcılığı Politikaları.
- Seçilmiş K, 2004. Antik Zamandan Günümüze Olimpiyat Oyunları. İstanbul: İl Press Basım ve Yayın.
- Smedley A, 1992. Race in North America: Origin and Evolution of a World-view. Boulder: Westview.
- Somersan S, 2014. Irkların Olmadığı Bir Dünyada Irkçılık ayrımcılık: çok boyutlu yaklaşımlar, istanbul bilgi üniversitesi sosyoloji ve eğitim çalışmaları birimi (seçbir). Erişim tarihi, 19.04.2017. Erişim adresi, <http://secbir.org/images/haber/2011/01/17-semra-somersan.pdf>
- Şahin Y, 2010. "Olimpiyat Kenti"nden "Olimpiyat Devleti"ne. KMÜ Sosyal ve ekonomik Araştırmalar Dergisi, s.73,80.
- Taş M, 1999. Avrupa'da ırkçılık ve Aşırı Sağ Partiler, İmge yayınevi, Ankara.
- TBMM Resmi web sitesi. Erişim tarihi, 19.011.2022. Erişim adresi, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4750.html>
- TFF Resmi web sitesi. Erişim tarihi, 12.04.2021. Erişim adresi, <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF-KANUN-STATU/TFF-Statu-su.pdf>
- Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK). (1988). Olimpik Hareket. İstanbul: Hürriyet Gazetesi Matbaası.
- Vasak K, 1982. The International Dimensions of Human Rights, Cilt 1, UNESCO: Paris.
- Wieviorka M, 1994. "Racism in Europe: Unity and Diversity", in Ali Rattansi & Sallie Westwood(eds.), *Racism, Modernity, Identity on The Western Front*, Cambridge: Polity Press, 1994, p. 176.
- WolfJ,2007,Avrupa'dafutbolveaşırısağcılık.Erişimtarihi,20.011.2021.Erişimadresi, <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/41778/fussball-und-rechtsextremismus-in-europa?p=all>

